

สี่มวัตสระบัวแก้ว

อำเภอหนองสองห้อง
จังหวัดขอนแก่น

หนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๒ ระบุว่า วัดสระบัวแก้วตั้งเมื่อพ.ศ. ๒๔๖๐
ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อพ.ศ. ๒๔๘๒ สิมสร้างเมื่อพ.ศ. ๒๔๗๕ จากข้อมูลการสัมภาษณ์
กล่าวถึงการสร้างสิมว่า สร้างโดยพระครูวิบูลพัฒนานุยุติ (หลวงพ่อดุย) เจ้าอาวาสในสมัยนั้น
ใช้รูปแบบมาจากสิมวัดบ้านยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยวัดได้ขุดสระเอา
ดินไปสร้างสิม ปัจจุบันกลายเป็นสระน้ำ จึงเรียกชื่อวัดว่า “วัดสระบัวแก้ว”

สิมวัดสระบัวแก้ว เป็นสิมที่บ ก่ออิฐถือปูน ขนาด ๓ ห้อง หลังคาทรงจั่วมุงสังกะสี มีปีกนกและเสารองรับโดยรอบทั้งสี่ด้าน ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณสูงจากพื้นดินประมาณ ๕๐ เซนติเมตร มีประตูด้านหน้าด้านเดียว ผนังด้านหลังก่อที่บเป็นผนังด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างสี่เหลี่ยมขนาดเล็กที่สองห้องแรก ผนังห้องที่สามก่อที่บ หน้าต่างแบบเรียบ ๆ แกะสลักลวดลาย ล้อมรอบกรอบหน้าต่างเป็นลายกนกเล็ก ๆ ราวบันไดทำรูปสิงห์หมอบปูนปั้น ๑ คู่ และรูปผู้ชาย นั่งห้อยขาอีก ๑ คู่ด้านหน้าสิงห์ บานประตูทำเป็นกระจังไม้ประดับเหนือประตู

ภายหลังทางวัดได้ถมดินจนเสมอกับฐานประทักษิณ และรื้อหลังคาเดิม แล้วก่อเสริม ผนังขึ้นไปทั้งสี่ด้านพร้อมทั้งก่อสร้างหลังคาทรงจั่วซ้อนรูปแบบภาคกลาง ทาสีเหลืองแดง ฉูดฉาดตา ต่อมาประมาณพ.ศ. ๒๕๔๒ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินการอนุรักษ์ สิมหลังนี้อีกครั้ง ด้วยการรื้อหลังคาแบบภาคกลางออกแล้วสร้างหลังคาทรงจั่วซ้อนมีปีกนก และเสารองรับโดยรอบ เลียนรูปแบบดั้งเดิม หน้าบันไม้ทำลวดลายตาเวนเปล่งรัศมี หลังคามุง ด้วยกระเบื้องเคลือบ เครื่องบนประดับด้วยโหง่ ลายองและหางหงส์

สิมวัดสระบัวแก้ว มีภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือรูปแต้มที่มีคุณค่ามากอีกแห่งหนึ่ง สะท้อนให้เห็นเทคนิคฝีมือช่าง เรื่องราวคำสอนทางพุทธศาสนา นิทานพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในอดีต ที่ช่างได้ขีดเขียนร้อยเรียงเป็นเรื่องราวต่าง ๆ สอดแทรกไว้บริเวณผนังทั้งด้านนอกและ ด้านใน

สุปแต่้มบนผนังด้านนอกและผนังด้านในสิมวัดสระบัวแก้ว เขียนโดยช่างแต่้มหลายคน ได้แก่ จารย์จี, จารย์ทองมา, จารย์น้อย บ้านโคกธาตุและจารย์พรหมา จากอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม สุปแต่้มที่ปรากฏบนผนังภายนอกเขียนเป็นเรื่อง พระลักพระลาม (พระราม ชาดก/รามเกียรติ์) ส่วนภายในซึ่งมีอายุอ่อนกว่า เขียนเป็นเรื่องพระพุทธประวัติและสินไซ (เฉพาะบางตอนเท่านั้น) ทั้งนี้ภาพจิตรกรรมที่ผนังด้านนอกและด้านในมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านเทคนิคและรูปแบบ

ชูปแต้มผนังด้านนอก

ช่างแต้มเขียนภาพตั้งแต่เหนือฐานขึ้นไป
จนเกือบสุดผนัง ลักษณะการเขียนภาพ
เป็นลักษณะฝีมือช่างพื้นบ้าน เขียนด้วยสีฝุ่น
บนรองพื้นสีขาว สีที่ใช้ได้แก่ สีคราม สีเขียว
สีเหลือง สีนํ้าตาล และสีดำ
วรรณะสีเป็นสีกลาง เพราะสีเหลือง สีคราม
และเขียนเด่นเท่ากัน ชูปแต้มไม่
ปิดทอง แต่ใช้สีเหลืองแทน

เทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรม
หรือฮูปแต้ม ที่ผนังด้านนอก
ช่างแต้มใช้เทคนิค คือ ใช้เสาดัดผนังเป็น
ตัวแบ่งห้องภาพ ผนังด้านนอกประกอบด้วย
ห้องภาพ ๑๑ ห้อง โดยเริ่มจากผนังด้าน
ทิศเหนือเวียนขวาไปจนถึงผนังด้าน
ทิศตะวันตกตามลำดับ แบ่งกลุ่ม
ภาพโดยใช้เส้นขนาน แบ่งเป็น ๒ ตอน
ถึง ๔ ตอน แต่ละผนังไม่เท่ากัน
การเขียนภาพเป็นแบบแบน ไม่มีความตื้นลึก
ภาพบุคคลมีขนาดเล็กกว่าภาพบุคคล
ที่ผนังด้านในทั้งตัวพระ บุคคลคนสำคัญ
และตัวประกอบ (ตัวกาก) มีขนาดไล่เลี่ยกัน
นิยมเขียนภาพบุคคลด้านข้าง ส่วนใบหน้า
เขียนทั้งด้านข้างและด้านตรง
การแบ่งคั่นภาพ ใช้เส้นแนวพื้นดิน
แนวร้วกำแพง เส้นทางน้ำ เป็นต้น

การเขียนภาพต้นไม้ มี ๒ แบบ คือ
๑. เขียนลำต้นและกิ่งก้าน แล้วใช้พู่กันจุ่มสี
ตะเภา เป็นใบ ๒ - ๓ สี เช่น สีเขียว
และสีคราม หรือ สีเขียว สีเหลืองและสีคราม
๒. เขียนลำต้นและกิ่งก้าน แล้วเขียนสี
เป็นรูปใบ เช่น เป็นพุ่มแหลม เป็นพุ่มกลม
ตัดเส้นด้วยสีดำ

การเขียนภาพน้ำ ใช้วิธีการลงพื้น
ด้วยสีคราม แล้วเขียนเส้นคลื่นสีขาวคล้าย
ลายเกล็ดปลา หรือลงพื้นขาว แล้วเขียน
ลายเส้นคลื่นสีดำ

เนื้อเรื่องอุปแต้มผนังด้านนอก

เรื่องพระลักพระลาม หรือที่ทางอีสานเรียกว่า พระรามชาดก ภาพพระมาลัย
โปรดสัตว์นรก ภาพประเพณี และวิถีชีวิต

การลำดับภาพ

เริ่มจากผนังด้านทิศเหนือ (ห้องที่ ๑ - ๓) เวียนขวามาที่ผนังด้านทิศตะวันออก (ห้องที่ ๔ - ๖) ผนังด้านทิศใต้ (ห้องที่ ๗- ๙) จนกระทั่งจบเนื้อเรื่องที่ผนังด้านทิศตะวันตก ที่ด้านหลัง (ห้องที่ ๑๐ - ๑๑) แต่เนื้อเรื่องบางช่วงบางตอนช่างแต้มจะลำดับภาพสลับไปมา ทำให้สับสน เช่น ผนังด้านทิศเหนือกับทิศตะวันออก เป็นเนื้อเรื่องพระรามชาดกในขั้นต้นหรือภาคแรก เริ่มเนื้อเรื่องที่ผนังด้านทิศเหนือตอนล่างตลอดผนังดำเนินเรื่องไปตามลำดับต่อเนื่องไปถึงผนังด้านทิศตะวันออกตอนบน ทั้งนี้ได้จัดทำผังการลำดับเนื้อเรื่องประกอบ นอกจากนี้ช่างแต้มได้เขียนคำบรรยายประกอบภาพอุปแต้มไว้เป็นตอน ๆ ด้วยอักษรไทย ภาษาอีสาน และอักษรธรรมอีสาน ภาษาอีสาน

ฮูปแต้มผนังด้านใน

ช่างแต้มเขียนภาพบนผนังตั้งแต่ขอบบน
ของประตูและหน้าต่างขึ้นไปจนสุดขอบบน
ผนังทั้ง ๔ ด้าน ลักษณะที่ปรากฏ
เป็นลักษณะฝีมือช่างพื้นบ้าน
เขียนด้วยสีฝุ่นบนรองพื้นสีขาว
สีที่ใช้ได้แก่ สีเหลืองสีแสด สีคราม
และสีเขียว ตัดเส้นด้วยสีดำ
โดยรวมเป็นสีวรรณะร้อน สีเด่นคือ สีแสด
และสีเหลือง

เทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมหรืออูบแต้ม ที่ผนังด้านใน

๑. การแบ่งกลุ่มภาพ แบ่งโดยใช้เส้นขนานทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ และใช้ภาพต้นไม้แบ่งตอน

๒. การเขียนภาพน้ำ ใช้สีครามลงเป็นพื้นแล้วเขียนลายคลื่น หรือเส้นน้ำด้วยสีขาว

๓. การเขียนภาพต้นไม้ มีสองแบบ

๓.๑ เขียนลำต้น และกิ่งก้าน แล้วใช้พู่กันจุ่มตะ ๑ เป็น ๒ - ๓ สี เช่น สีเขียว สีคราม หรือ สีเขียว สีเหลือง และสีคราม

๓.๒ เขียนลำต้น และกิ่งก้าน แล้วเขียนสีเป็นรูปใบ เช่น เป็นรูปแหลม เป็นพุ่มกลม แล้วตัดด้วยสีดำ

๔. การเขียนภาพภูเขา ลงสีพื้นด้วยสีเทา แล้วตัดเส้นคล้ายลายเปลือกหอยสีดำ

๕. ภาพตัวพระ หรือบุคคลสำคัญ เช่น พระพุทธองค์จะเขียนใหญ่กว่าภาพภิกษุหรือตัวประกอบมาก ภาพบุคคลเขียนเป็นภาพด้านข้างมากกว่าด้านหน้า และมีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับภาพสถาปัตยกรรม

เนื้อเรื่องอุปถัมภ์ด้านใน พุทธประวัติและสินไซ

การลำดับภาพ

เรื่องพุทธประวัติ เริ่มที่มุมซ้ายของผนังด้านทิศตะวันออก เวียนซ้ายไปที่ผนังด้าน
ทิศเหนือ ผนังด้านทิศใต้ และจบเรื่องที่ผนังด้านทิศตะวันตก

ที่มา

วิโรฒ ศรีสุโร. สิมอีสาน. เมฆาเพลส จำกัด : กรุงเทพฯ, ๒๕๓๖.

สิมวัดสระบัวแก้ว บ้านวังคูณ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น. มปท., มปป.

สำนักศิลปากรที่ ๙ ขอนแก่น. สิมขอนแก่น. มปท., ๒๕๔๔.